

**ВЕЛИМИР ПЕТРОВ
АЛЕКСАНДЪР ДЯКОВ
ПРОФИЛИ**

chitanka.info

Цитат от Интернет, послучай седемдесет и петата му годишнина:

... Една от най-колоритните фигури на софийската бохема — чешит, бунтар и непукист. Голям скулптор, Сашо Дяков дарява и българското кино с една уникална с изповедалността си роля във филма на Рангел Вълчанов „С любов и нежност“.

Такова е и отношението ни към него днес, на неговата 75-годишнина — любовно-нежно, но и с поклон към едно нестандартно артистично присъствие, което

вдъхновява младите творци да бъдат по-хард и по-дръзки в своята освободеност...

Александър Дяков е — а сега де; откъде да започна; какво по-напред е той... Щото е един конгломерат от разни съставки. Всички речници са единодушни в скромните си определения за конгломерат — механична смеска от разни съставни части. Но при Сашо Дяков не е съвсем механична: тя — смеската, е и органична, енциклопедична, дълбоко патетична, крайно симпатична за някои е и алергична, сатирична и комична. Има и — неприлична!

Такааа — Сашо Дяков ми е колега, но скулптор; и то не какъв да е — а от най-талантливите ни родни скулптори. Сега е точно на седемдесет и пет; отдавна не сме се виждали, но знам, че си е жив и здрав. Срегнах го за първи път, преди петдесет и пет години. Като самостоятелен (вече) юноша, ходих с панаирджийски влак от Русе до Пловдив, за Панаира и на връщане минах през София, където брат ми — студент по литература, беше обещал да ме води в зоологическата градина — стар мой мерак. От Панаирджийския влак помня, че билетът струваше само 50 лева — полусребърна монета на изживяване, колкото струваше и едно кино, но в партера. На балкон струваше шейсет лева.

На Софийската гара брат ми, също Сашо, ме посрещна с чифт боксови ръкавици, окачени на врата му като венец чесън (тази асоциация надживя времето, откъде ли ми е хрумнала) и ме помъкна към боксовия салон на Академик; където беше треньор на доброволни начала. Там ме запозна със републиканския шампион по бокс — Александър Дяков!

Страхотно красива атлетична фигура, като античен герой. Преди това ме предупреди на ухо, да не се вързвам на приказките му; щото иначе бил добро момче, но със странна слабост ли, хоби ли, да си измисля разни небивалици и с голям артистизъм, ги пробутвал, заради самото вързване. Абе — бил страхотен на тая тема, чак до откачалка. Стига да му уйдисаш на акъла.

После, в годините, вече като колеги, имахме доста общи моменти. Бяхме в едно постоянно присъствие на стратегическия ъгъл зад витрините на Славянка, на водка или грозданка. Той, вече улегнал

автор с международно значение, с барета носена като, а и с видима прилика с Вагнер; прочут и с ловните си подвизи и умението да въди елитни ловни кучета. Въдеше ги като малки в кухнята под ма-сата; на практика се спъваш в кученца навсякъде, за ужас на жена му — небезизвестната оперна критичка Розалиа Бигс — Дякова.

Годините минават, много неща се забравиха, та, ще преразкажа няколко истории от тази му — да я наречем странност, но потърпевшите направо я категоризираха като шашкънии. Тогава, разказвани с удоволствие, бяха отлично мезе за разпивките ни; от десетилетия не съм ги чувал и ще е грехота да се затрият. Все някой трябва да ги запише, защо не и аз. Често на мушката му бе колегата и приятелят му — скулпторът Димитър Бойков — Хесапа; за съжаление вече не е между живите, лека му пръст. Ако нещо пропусна, поизкривя, добавя от мен си — про-щавайте, но основното ще си е то. Започвам:

ИМЕНА НА УЛИЦИ

— Представи си, Хесапе, както вървим сега с тебе, по тая голяма и красива улица, както ни е потръгнало в занаята и ако все така върви, след години гледаш — улицата променена, разхубавена, огромни магазини, луксозни витрини, сякаш сме в някой огромен западен град.

Хесапът го поглежда подозрително, знае си стоката, сърбал му е неведнъж попарата.

— И... погледът ти се спира на табелата с названието на улицата: УЛИЦА ПРОФЕСОР ДИМИТЪР БОЙКОВ-ХЕСАПА; а, какво ще кажеш!

Хесапът преглъща, той заичаше, особено като се вълнува; а и видимо му харесва тази перспектива.

— Ммможе, ммможе, напппълно е възззммможно — и грейва в усмивка; мята дружелюбно ръка на рамото на Сашо, направо се разтапя. Сашо продължава:

— Вървим нататък, вървим и от кръстовището започва един огромен БУЛЕВАРД АКАДЕМИК АЛЕКСАНДЪР ДЯКОВ!

Хесапът спира като закован, блажената му усмивка се стапя, плюе и процежда:

— Шшшшъ ти иииббб... — по-нататък не му се разбира.

Хесапът се завръща от командировка от Гедерето. С малкото пари които се полагаха, с триста зора успял да си купи модерна кройка дъфелкот; немците имаха водеща конфекция. Хесапът си беше конте, слугуваше му на това си увлечение и не про-пущаше случай да се похвали, както и сега пред доста голяма група колеги, заседнали на разпивка в Клуба на журналистите.

— Скивайте, майни, какъв реглан ръкав и тази дискретна шарка — на рибена кост, направо зашеметяващо! Никой в София няма такова нещо!

— Айде, сядай, да почерпиш по случая!

— Готово, майни, да го оставя на гардероба и идвам.

Сашо Дяков мимоходом чува това и веднага планът му е готов. В Клуба на журналистите всички се познават, като едно семейство са и очакват какво ще стане. Сашо бута два кинта на гардеробиерката, инструктира няколко шашкъна, петимни за зевзекльци и театро̀то започва. Влиза, сякаш току-що пристигнал, първият, дигнал зиморничаво яката на дъфела, завърта се около масата на Хесапа, да го огледа добре и на ужасения му въпрос — оттткккъде ггго кккупи?

— Амчи от ЦУМ, имаше опашка, ама изчаках, какво му плащаш, четирийсе лева.

И така — втори, трети, четвърти. Хесапа онемява и посърва. Накрая влиза Сашо и на него му дошъл реда. Нехайно премята дъфела на облегалката и подклажда:

— Като си купих този дъфел тази сутрин, много му се зарадвах реглан ръкав, рибена кост, малко се усъмних, дето е толкова евтин; ама сега като гледам — половин София с него се е облякла, язък му за фасона!

— Кккакккъв фффасон, бе! Оггглозгггана ррибля кккост; фффасон, кккак пъккк не!

— Абе оглозгана рибя кост, ама един в София! А върви сега си го занеси на гардероба и честито! — успокоява топката Сашо и тупва миролюбиво Хесапа по гърба.

През първите години на шейсетте на миналия век, гилдията се събираше в модното тогава уютно заведение Бамбука, на къше — кой де мине, все там се закача а сервираха и първите коктейли. Таман беше излязла и друга мода — да се разхождат с декоративни кучета. Много от колегите бяха ловци и си имаха големи зверове, но пуста мода! Хесапа беше събрал любопитна тайфа и им изнасяше лекция, колко специален и расов бил неговия любимец — кокер-шпаньол. Като неговия нямало друг, такива и такива му били достойнствата; голям красавец, каква стойка и прочие прехласвания. Серафим Северняк внезапно показва познание по въпроса и суперлативите литнаха възбог. Хесапа даде два лева на познато момче, зяпащо наоколо, да го разходи из градинката и настана малко затишие. Сашо Дяков се изхули след момчето и после научихме как отишли във фризьорския салон при позната, какви процедури приложили на кучето, префасонирали го, боядисали го в модния тогава цвят — бледозелени водорасли и му вързали няколко фльонги. Намерил се и друг зевзек, доведе кучето и се присъединил към групата, ни лук ял ни лук мирисъл. Кученцето, нали си знае стопанина, взе да му се гали и да иска да му скочи на коленете. Хесапа ужасен, сакън панталонът му — махнето този изрод, махнете този зелен помияр, на нищо не прилича, нито раса, нито достойнства и потекло, зелена фльорца такава! Оплю всички хвалебствия, изречени преди. Само Серо нещо съмнително се подхилква. Острото му журналистическо око надуши нещо. Появи се Сашо и делово подаде на Хесапа сметката от фризьорския салон:

— Помолиха ме да ти предам това нещценце...

думички от автора

Драги Читателю, иска ми се преди да преразкажа следващите историйки около Александър Дяков, да поумувам малко, а не зная как и — какво поражда просто неистовото му желание и постоянство, да ги желае, търси, обмисля в детайли, съчинява; довежда до край.

Та нали те, тези историйки, както за зяпачите са любопитни, желани и после разнасяни от уста на уста и стават едва ли не народен фолклор; къде верни, къде поукрасени; но също така — за самите потърпевши са конфузни, неудобни, донякъде посрамващи. Сашо от позицията си на силен мъж, изявен боксьор, поне е спокоен, че

физическа саморазправа не може да има, да последва, от страна на станалия обект на посмешище.

Но къде са корените, жаждата за търсене на такъв тип хлапашки забави. Сигурно много далече назад във времето. Чели сме, а и слушали — в стари времена, в най-различни обществени формации, как от скука и жажда за развлечения, още от детството се формират такива желаниа — детинщини; нещо като неизживяно детство. Помня като деца и юноши по лагери, наречени с най-различни имена — колонии, септемврийски лагери, после пионерски, после по разни спортни лагершколи — винаги се намираха зевзеци да тормозят уж безобидно по-поддаващите се деца. Някои преливаха чаши с вода до ушите на заспали другрчета и ги призоваваха с пиш-пиш-пиш, белким се напикаят — много смешно, ама не и за напикалия се. Други мажеха с паста за зъби заспалите. Имаше и едно особено жестоко — слагаха лентички хартия между пръстите на босите крака на заспалия и ги запалваха. Спящия не усещаше до едно време, докато болката, жестоко нахлуваше в съзнанието му и скачаше ужасен от неистова болка, умножена по неведението на още спящия разум.

В казармата също имаше едно жестоко веселие в кавички. Бяхме свързочници, гонеха ни като фашисти и на занятие в залата, затоплени, някои заспиваше. Тихичко му закачаха за петалото на чепиците кабел; тогава ходехме с чепици с по 32 железни кабъра и на тока цяло петало; и с динамото на сто и двайсет линеен номератор, което произвеждаше ток, предназначен да премине стотици километри и да звънне в другата централа и този ток пронизваше цялото ти тяло с конвулсии — да не ви се случва; а в казармата се случваше — смях и чудо за другите...

Спирам с умуванията си, че станах досаден; но мисля, че става дума за едно и също явление.

ПРЪСТЪТ

Хесапът и Сашо Дяков работили в едно ателие. Хесапът майсторял помпозна фигура, може и да е било дипломната му работа, в естествен ръст, с вдигната ръка, сочеща нещо с пръст. Привършили работата за деня, но той не бързал. Любувал се на творението си, заобикалял го, надничал оттук-оттам, от различни ракурси. Търсил съпричастност и одобрението на колегите си. Явно бил доволен от себе си. Хайкали го да тръгват; неохотно започвал да я увива с мокрите

парцали и зебло, да е свежа за сутринта, когато ще продължи работата по нея.

Сутринта Сашо, явно е намислил нещо, пристигнал по-рано. С колега затътрили тежката фигурата на Хесапа в един ъгъл, да не се вижда и въпреки, че било хладно се съблякъл гол. Стъпил на станокa и колегата го опаковал с влажните парцали, на мястото на отместената фигура. Колко е стоял, историята мълчи. Хесапа пристигнал свиркайки си, явно бил в добро настроение и нетърпеливо започнал да разповива. Започнал откъдето приключил вечерта — от вирнатия пръст. Сашо му направил неприличен кукиш и Хесапа неочаквано, шокиран — припаднъл. Когато го свестили, той само можал да каже:

— Пприпппаднах, щото се уппплаших — как съм могъл да напппрaвя тттакъв гггрозен пппръст, такккова уродливо нещо!

войничето

Тъща му, майката на Розалия, все му мърморела, че не е къщовник, не се грижел за дома, един хляб не е купил до сега. И това постоянно — един хляб, та един хляб не бил купил!

При поредния такъв случай, Сашо Дяков изхвърква ядосан от къщи и на съседната улица видял едно войниче — нещо му пробляснало. Войничето било от интенданството на близкото поделение, ще рече от снабдяването. Карало масивна обозна каруца, боядисана в оръдейно-зелено, с два огромни коня — Владимировски тежковози, дето теглят гаубиците. Каруцата била като закрит сандък със скосени двустранно капаци от-горе. С такива навремето доставяха хляба за поде-ленията. Готова работа. Сашо дал стиска дребни банкноти на войничето да се почерпи и го инструктирал какво да прави.

След малко каруцата спрялаа пред дома им, войничето позвънило и предало на тъщата документ да се подпише, че е приела петстотин хляба, които е поръчала, чрез зет си — който пък заръчал да и предаде — една година да не го безпокоят, да купувал хляб за в къщи.

ПОЩЕНСКА КУТИЯ

Съседът — едно изпръщяло вече старче, добило лошия навик да му бърника в пощенската кутия и да му отмъква вестниците. Връщало ги, но след като ги изчетял, а те вече остарели. Каквото и да е, но не е приятно да ти бърникат така. Сашо решил да го отучи. Кутията била голяма, като за списания, окачена на стобора така, че през тарабите, през нарочен прорез да се пускат и по-големи пакети, таман удобство за старческата хилава ръка. Отзад, вече в двора, има вратичка която се заключвала. Уж сигурна работа, ама за находчивото, любознателно за новини старче, нямало непреодолими прегради.

Сашо курдисал зад стобора и кутията малка палатка за скривалище и търпеливо зачакал удобния момент. Минал раздавачът и след малко — ей го и старчето.

Огледало се и провряло нетърпелива и трепереща ръка през прореза. Вътре го посрещнала друга, здрава скулпторска ръка и му направила продължително и яко като керпеден — „здрости“!

ЧЕХЛИТЕ

По едно време, рецензиите за оперните спектакли във вестник Народна култура, подписвани досега с — Розалия Бигс-Дякова, започнаха да излизат подписани без последната фамилия. Ами то — не можело повече да се издържа, шушукаха приятелите. Ежедневно Сашо си правел такива шегички и с най-близките си. Капак било последното: скрил се под леглото, дълго не шуквал, той това го умееше; и Розалия като се събудила и провесила крака от леглото да стане, той внезапно и силно едновременно я стиснал за глезените — Бау! и тя — сънена, неочакваща, неразбираща, политнала да падне по очи. Същото го правел и като и заковавал чехлите за пода с гвоздеи, а той се кефел, наблюдавайки я отстрани, как полита.

ШАРЛЕТО

Историята е интересна, но отделните елементи, замесени в нея, не са твърде лицеприятни, дори само да споменаваме названията им... Моля, твърде чувствителните люде и изнежените госпожички, или да ме извинят, или да се правят, че говоря напълно естествени неща, каквито и са си всъщност. Сашо Дяков даде много от таланта си и от времето си, и на киното като художник на кинопродукции. Сподели

несгодите на чергарския живот с нашего брата — кинаджията и с безоблачния си нрав, не на последно място и закаления в спорта стоицизъм поддържаше тонуса във водевилни граници. Това е особено важно, като се знае колко различни чешити са събрани на куп за сътворяване на нещо, което я стане, а не стане. Всеки дърпа чергата към себе си, има си периоди, вкисва се, оправя се, помага на други да се вкиснат или оправят; как дойде. Много си усложних мисълта, а не трябваше чак толкова. Ще се възползвам от разказа на един човек извън нашите среди, чиято сестра — кинематографистка е била свидетелка — Таман ще си спестя неудобството — да говоря с речник, който не ми е много по вкуса. Давам думата на този Астика, появил се в един анонимен форум, преди три години:

— Една много стара история за него, понятие нямам, не знам коя година, снима се някакъв филм на морето. Още няма ни Златни пясъци, ни Слънчев бряг. Режисьор е Шарлето /Шарланджиев, да не се бърка с Шаралиев/ — първият и единствен съпруг на Невена Коканова, той я е открил. Както и да е. Екипът палаткува на брега, там яде, там и всичко прочее, де. А Шарлето много мнителен — склонен към пълнеене и много си коткал здравето. Сашо Дяков бил художник на продукцията, будалкал се с Шарлето и коремчето му и неусетно пуска зловерден слух за появата на непозната болест, че у тежко заболелите хора първият признак е изчезването на лайното. С извинение, ако дами четат. И една вечер Шарлето отива в обичайния си час на брега и кляка. А зад храстчето там или дюната — Сашо Дяков го дебне със сапърска лопатка. Протяга я, подлага я, издърпва я. Обръща се Шарлето като всеки нормален човек да види резултата от усилията си — нема нищо! Поразкопава малко пясъка, пак нищо, и се връща бледен в палатката. Не спи до сутринта.

На втората, на третата вечер — пак същото. Шарлето линее. Губи апетит, но нарочно се тъпче като прасе. Безрезултатно... Не знам колко е продължило; за негово щастие работата се размирисала — в смисъл разчула се — и на поредната вечер зад Сашо с лопатката, вече се били строили половината кинаджии. Обръща се, примирен с участието си, Шарлето, за да установи за пореден път, че организъмът му нищо не произвежда, и го среща вече несдържан смях, а виновно усмихнатият Сашо Дяков му протяга препълнена лопатка...

РЕНАТО ГУТУЗО

Таман се бях уволнил от казармата, през 1960 година и веднага навлязох в живота и динамиката на русенските художници, участвах и в есенната градска изложба. По него време беше голямото размърдване на изкуството, след дълъг сън от съветски приспивателни. Заговори се и за младите пловдивски майни, какви нови тенденции и прочие авангардности. Решихме цялата русенска гилдия да идем до Пловдив — око да види на място. Хем колективно с намаление по влака. Късна есен, настанихме се в Тримонциум, запознахме се с майните. Случихме се за обсъждането на изложбата, имаше и софиянци. Тогава видяхме Димитър Киров, а и други пловдивчани, колко любят и копират италианския художник Ренато Гутузо. Митю още си търсеше физиономия като творец и както Лили Иванова по същото време, имитираше мод а мо Рита Павоне, така и той абсолютно повтаряше Гутузо. Появи се репродукция на момче яде с дървена лъжица — хоп и Киров същата картина... и т.н. Казвам го, щото следващият разказ на този анонимник Астика, е въз основа на обожанието на пловдивските майни към Ренато Гутузо. Давам думата на Астика:

Идва, значи, в София на гости на комшии на Дяков италианец. Той веднага забелязва, че гостът много прилича на Ренато Гутузо. По онова време положението с Гутузо е деликатно. Преди това той дал голяма картина за излагане в България, но нашите за по-евтино възлагат на един тираджия да я докара. Тирът обаче хладилен и пристига с включен хладилник и картината като норвежки айсберг. Става скандал, Гутузо уж комунист пък ситуацията срамна. Оправиха се там, поканиха го за изложба... Сашо говори с италианеца и звъни в Пловдив. Кокорбашии в Пловдив бяха Киров и Йони Левиев. Йони беше препатил от друга, не по-малко забавна история със Сашо (ще я разкажа и нея друг път), та резервиран. Сашо им вика: — Слагайте софрите! Водя ви Ренато Гутузо! Йони намира албуми, запознава се с лика на художника и по-късно одобрява.

Йони претендираше, че знае и италиански — работата сигур. Идва Дяков с Гутузо. Онези сверяват — всичко точ. Сядат по веригата кръчми, и — здраво се подкарват. Гутузо им подарява скици в негов стил (от Дяков) и ги кани да излагат в Италия. Те — в Рая! Така няколко дни. На изпращане, с предплатено такси до София, Йони вика — Сашо, мислех те за идиот, но ти свестен излезе! Хем жив Ренато Гутузо докара в Пловдив!

Сашо се провиква от таксито:
— Другия път Леонардо да Винчи ще доведе!
Стига за сега толкова.
Сашо, братче, ако има нещо — извинявай!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.